

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
всіх форм навчання зі спеціальності 073 – Менеджмент)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2023

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 073 – Менеджмент) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : Х. І. Калашнікова, М. А. Браташ, О. Г. Острогляд. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. – 41 с.

Укладачі: канд. екон. наук, доц. Х. І. Калашнікова,
ст. викл., М. А. Браташ,
асист. О. Г. Острогляд

Рецензенти:

Н. О. Кондратенко, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

В. С. Шевченко, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою менеджменту і публічного адміністрування,
протокол № 1 від 01 вересня 2022 р.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ПРАКТИЧНА РОБОТА.....	8
2 САМОСТІЙНА РОБОТА.....	14
2.1 Тематичний план дисципліни.....	14
2.2 Загальні рекомендації щодо організації самостійної роботи	15
2.3 Питання для самостійного опрацювання.....	17
2.4 Контрольні запитання для самодіагностики.....	20
3 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ.....	29
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	35

ВСТУП

Початок ХХ століття співпав з розгортанням ланцюга подій, що призвели до явища, яке зараз називається науково-технічною революцією (далі – НТР).

Нині проблемам НТР приділяється багато уваги, про них охоче пишуть і сперечаються. Щоправда, сперечаються здебільшого про хронологію й відносну важливість різних досягнень. Це аж ніяк не головний аспект проблеми. Ми пишаємося польотами в космос, надаємо дуже серйозне значення досягненням у галузі атомної енергетики, на наше життя дуже впливає процес автоматизації виробництва й керування. Великі відкриття були завжди, у будь-яку епоху розвитку науки, щоразу не менш значні для свого часу. Те, що є найбільш типовим саме для епохи сучасної НТР, нерозривно пов'язано з перетворенням науки у продуктивну силу суспільства.

Зараз кожна держава в структуру своєї стратегічної доктрини – основних принципів розвитку суспільства – включає питання науково-технічного прогресу (далі – НТП).

У цей час не тільки сам процес відкриттів і не тільки процес доведення цих відкриттів до прийнятної, практично реалізованої форми, але й процес передачі й освоєння результатів НТП вимагає участі науки. І багато інших проблем життя суспільства, які раніше вирішувалися на базі інтуїції або здорового глузду, на досвіді поколінь, зараз вимагають активного й цілеспрямованого втручання, участі науки. Жодне серйозне питання в сучасних умовах не можна ефективно вирішити, не спираючись на науку.

Явище прискорення темпів НТП має конкретні форми прояву у світі науки, наприклад, помітно частішають такі події, як уточнення й відновлення поглядів, тенденцій, концепцій, методів дослідження, прийнятих у тій або іншій конкретній науковій дисципліні.

Зокрема, перехід від одного покоління машин до іншого відбувається усе швидше й дає все більший абсолютний і віднесений до розмірів витрачених коштів ефект. Водночас кожний перехід від покоління до покоління машин

потребує все більшого обсягу дослідницьких, конструкторських і експериментальних робіт, все більш глибокої перебудови виробництва.

Отже, в сучасних умовах збільшення наукової інформації й швидкого відновлення знань великого значення набуває підготовка висококваліфікованих науковців, що мають високу професійну й теоретичну підготовку, здатних до самостійної творчої роботи.

Об'єктивною тенденцією світового розвитку в умовах сьогодення є те, що наука стала провідним фактором прогресу. Вирішення економічних та соціальних проблем будь-якої держави, а також її стратегічний розвиток вимагають перш за все наукового обґрунтування, тому основою суспільного розвитку в ХХІ столітті стає інтелектуальний працівник, який повинен відзначатися високою компетентністю і здатністю до самостійного творчого вирішення проблем, вмінням поновлювати та розширювати базові знання, використовувати у своїй роботі все нове, що з'являється в науці та практиці, застосовувати новітні методи організації роботи, сучасну комп'ютерну техніку, економіко-статистичні й економіко-математичні методи і моделі. Всі ці якості необхідно виховувати у вищому навчальному закладі через активну участь студентів у виконанні науково-дослідних робіт. Залучення студентської молоді до самостійного наукового пошуку сприяє не тільки поглибленому вивченню навчальних дисциплін, але й розвитку особистості студента – оволодінню ним дослідницьких навичок, підвищенню культури його мови, етики та естетики ділового спілкування.

Навчальна дисципліна «Основи наукових досліджень» допомагає студентам розкрити можливості для участі в науково-дослідній роботі як найбільш активній і творчій формі одержання знань.

Володіння методологією, методикою наукової роботи, навичками її оптимальної організації є обов'язковою складовою професіоналізму дослідника. У зв'язку із зростанням вимог до професійної підготовки молодих спеціалістів, особлива увага приділяється формуванню навичок дослідження і творчої роботи у бакалаврів, спеціалістів, магістрів. Виконання завдань, що поставлені

суспільством перед науковими й науково-виробничими установами, можливо тільки шляхом озброєння молодих фахівців новітніми знаннями в галузі наукових досліджень. Отже, введення до навчальних планів дисципліни «Основи наукових досліджень» є своєчасним і актуальним.

Заняття включає проведення попереднього контролю знань, удосконалення вмінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, тестовий контроль, їх перевірка і оцінювання.

Під час проведення практичних занять організовується дискусія щодо попередньо визначених тем, до яких студенти готують реферати чи доповіді, а також обговорюються проблемні питання, на які мають бути знайдені відповіді в результаті дискусії.

На практичних заняттях у студентів мають сформуватися вміння і навички розробки, організації та проведення наукових досліджень, а також виконання деяких видів економічної роботи, пов'язаної з діяльністю підприємств.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або у групах (як малих, так і великих) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри. З метою виявлення рівня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка і обговорення роботи, яку виконували студенти, а також підведення підсумків з одержанням студентами відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

Варто зазначити, що проведення практичних занять вимагає наявності попередньо підготовленого матеріалу (тести, різні завдання тощо).

За кожне практичне заняття фіксуються оцінки, що враховуються при виставленні поточної модульної оцінки з даної навчальної дисципліни.

Самостійна робота над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни може виконуватися в бібліотеці, навчальних кабінетах та лабораторіях, в домашніх умовах. Рациональна організація самостійної роботи вимагає від студента вмілого розподілу свого часу між аудиторною і поза аудиторною

роботою. Виконання завдань із самостійної та індивідуальної роботи є обов'язковим для кожного студента.

Заключною (підсумковою) формою самостійної роботи є підготовка до поточного контролю зі змістових модулів. Вона базується на систематичному вивченні лекційного матеріалу, питань, розглянутих на індивідуальних заняттях, а також проблемних питань, досліджених самостійно, й умінні логічно викладати їх суть.

1 ПРАКТИЧНА РОБОТА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАУКИ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1 Ключові поняття науки та наукових досліджень в менеджменті

Перелік основних завдань

1. Провести дослідження процесу зародження науки.
2. Охарактеризувати сучасний стан, виявити проблеми й вказати перспективи розвитку науки в Україні.
3. Перелічити й обґрунтувати особливості сучасних наукових досліджень.

Питання для дискусії

1. Прикладні науки і їх значення у підвищенні ефективності функціонування економіки.
2. Об'єктивна необхідність наукових досліджень на сучасному етапі розвитку економіки.
3. Значення розробки державних науково-технічних програм в розвитку країни та їх види.

Література: [6, 13, 14, 18, 19].

Тема 2 Організація науково-дослідної роботи в Україні

Перелік основних завдань

1. Структура науки як системи знань.
2. Визначення окремих елементів, складових частин науки.
3. Підготовка науковців в аспірантурах і докторантурах.
4. Характеристика основних принципів наукової організації дослідної праці.

Питання для дискусії:

1. Керування наукою в Україні.
2. Використання засобів механізації та автоматизації допоміжних операцій в науково-дослідній роботі.

Література: [6, 13, 14, 17, 18, 19].

Тема 3 Науково-дослідна робота студентів

Перелік основних завдань

1. Основні завдання науково-дослідної роботи студентів.
2. Форми заохочення студентської молоді до науково-дослідної роботи, що практикуються у вищих навчальних закладах.
3. Дипломна робота як найвищий ступінь участі студента в науково-дослідній роботі.
4. Специфіка вибору тематики курсових (дипломних) робіт для студентів спеціальності «Менеджмент»

Питання для дискусії

1. Мета залучення студентів до науково-дослідної роботи.
  2. Необхідність посилення ролі науки в підготовці фахівців для економіки.
- Література:** [8, 11, 14, 17, 18, 19].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВОГО ЗНАННЯ І ТВОР

Тема 4 Метод і методика економічних досліджень і аналізу

Перелік основних завдань

1. Загальна характеристика методологічного апарату наукових досліджень.

2. Оцінка і аналіз методологічного інструментарію в соціально-економічних дослідженнях.

3. Методи проведення аналітичної роботи, особливості їх використання.

4. Основні елементи методики комплексного економічного аналізу, їх характеристика.

5. Завдання, які вирішуються в результаті спеціальних спостережень.

Питання для дискусії

1. Чим обумовлюється отримання різних результатів аналітичних досліджень?

2. Докази в наукових дослідженнях, способи їх застосування.

3. Використання методів прогнозування в науково-дослідній роботі.

4. Загальні методи в наукових дослідженнях. Їх відмінність від спеціальних методів.

Література: [12, 13, 14, 18, 19].

Тема 5 Механізм проведення наукових досліджень

Перелік основних завдань

1. Розробка і обґрунтування методики до проведення аналітичного дослідження галузевого ринку (субринку).

2. Поняття, види та етапи соціально-економічних досліджень.

3. Порядок конкретизації та затвердження теми наукового дослідження.

Питання для дискусії

1. Поняття критерію. Основні критерії вибору теми наукового дослідження

2. Роль бібліотеки в роботі дослідника.

3. Зміст і роль апробації як завершальної стадії науково-дослідного процесу.

Література: [12, 13, 14, 15, 18, 19].

Тема 6 Аналіз теоретико-експериментальних досліджень і формулювання висновків

Перелік основних завдань

1. Формулювання теми наукового дослідження.
2. Обґрунтування актуальності обраної теми.
3. Визначення об'єкта й предмета дослідження.

Питання для дискусії

1. Постановка мети й конкретних завдань дослідження
2. Вибір методу (методики) проведення дослідження.
3. Формулювання висновків та оцінка отриманих результатів.

Література: [5, 7, 9, 10, 14, 16].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 7 Інформаційне забезпечення наукової роботи

Перелік основних завдань

1. Механізм пошуку первинної і вторинної інформації студентами.
2. Поняття та критерії ефективності інформації в науковому дослідженні.
3. Джерела інформації та їх класифікація.
4. Вимоги до організації збору практичної інформації на підприємствах (організаціях).
5. Основні способи відбору одиниць з генеральної сукупності.

Питання для дискусії

1. Особливості збирання показників з різних джерел інформації.
  2. Організація збору інформації з практичної діяльності підприємства (організації).
  3. Плагіат і студентські наукові праці.
  4. Переваги і недоліки різних форм обміну науковою інформацією.
- Література:** [6, 11, 14, 15, 18, 19].

Тема 8 Економіко-статистичні методи та прийоми в економічних дослідженнях та економічному аналізі

Перелік основних завдань:

1. Вивчення впливу відокремленого фактору на зміну результативного показника.
2. Методика розрахунку показників сезонності й врахування впливу сезонного ефекту в процесі проведення дослідження та аналізу.
3. Причини та характеристики застосування технічних прийомів економічного аналізу.
4. Виявлення різниці агрегатних індексів Ласпейреса і Пааше.

Питання для дискусії

1. Які основні завдання вирішуються дослідником за допомогою методу групування?
  2. З якою метою будують графіки в економіко-статистичних дослідженнях?
  3. Чим є середня величина і у чому полягають її властивості?
- Література:** [5, 7, 9, 10, 14, 16].

Тема 9 Методика підготовки й оформлення результатів наукового дослідження та впровадження їх у практику економічної діяльності

Перелік основних завдань

1. Дипломна робота – фінальний і найвідповідальніший етап у процесі підготовки висококваліфікованого спеціаліста.
2. Процедура написання і захисту курсових (дипломних) робіт.
3. Написання, аналіз і редагування тез доповіді на студентську науково-практичну конференцію та наукової статті.
4. Методика коректної та адекватної графічної інтерпретації одержаних результатів.
5. Написання, аналіз і редагування наукової доповіді, наукового звіту, анотації, рецензії.

Питання для дискусії

1. Значення цифрового та ілюстративного матеріалу в звіті з науково-дослідної роботи.
2. Застосування комп'ютерної техніки у процесі впровадження результатів наукових досліджень.

Література: [8, 12, 14, 15, 17].

2 САМОСТІЙНА РОБОТА

2.1 Тематичний план дисципліни

Під час вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» студент повинен ознайомитися з програмою навчальної дисципліни, її структурою, формами й методами навчання, видами й методами контролю знань.

Тематичний план дисципліни «Основи наукових досліджень» складається з трьох змістових модулів, кожен з яких об'єднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, що логічно пов'язує кілька укрупнених навчальних елементів дисципліни.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, індивідуальна і самостійна робота студента. Тематичний план дисципліни:

Змістовий модуль 1 Теоретичні засади науки та наукових досліджень.

1. Ключові поняття науки та наукових досліджень в менеджменті.
2. Організація науково-дослідної роботи в Україні.
3. Науково-дослідна робота студентів.

Змістовий модуль 2 Методологічні основи наукового знання і твор.

4. Метод і методика економічних досліджень і аналізу.
5. Механізм проведення наукових досліджень.
6. Аналіз теоретико-експериментальних досліджень і формулювання висновків.

Змістовий модуль 3 Економічний інструментарій проведення наукових досліджень.

7. Інформаційне забезпечення наукової роботи.
8. Економіко-статистичні методи та прийоми в економічних дослідженнях та економічному аналізі.
9. Методика підготовки й оформлення результатів наукового дослідження та впровадження їх у практику економічної діяльності.

2.2 Загальні рекомендації щодо організації самостійної роботи

Обов'язковим елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни «Основи наукових досліджень» є самостійна робота студентів з вітчизняною і зарубіжною літературою з питань менеджменту, економіки, теорії, методології та практики проведення наукових досліджень. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від нормованих навчальних занять, тобто лекційних і практичних занять (аудиторної роботи).

Основні види самостійної роботи, на які повинні звертати увагу студенти:

- вивчення лекційного матеріалу;
- робота з опрацювання та вивчення рекомендованої літератури;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка до дискусій та інших пропонованих викладачем завдань;
- робота над рефератом (тезами, доповіддю);
- робота над індивідуальним науково-дослідним завданням (розрахунково-графічною роботою);
- самоперевірка студентом власних знань за запитаннями для самодіагностики;
- підготовка до поточного та підсумкового контролю.
- укладання глосарію з основних понять, що використовуються у винесених на розгляд тем навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень». Для цього необхідно:
  - розібратися в сутності кожної запропонованої категорії;
  - підготуватися до дискусії в аудиторії щодо розуміння вивченого матеріалу;
  - у разі наявності декількох тлумачень кожного терміну, обґрунтувати, якої саме інтерпретації дотримується студент і чому, а також обґрунтувати, з чим студент не може погодитись;

– за умови, що значення якогось терміну є незрозумілим, зафіксувати запитання, а під час дискусії в аудиторії за запропонованими темами винести їх на обговорення або проконсультуватися у викладача.

Опрацювання лекційного матеріалу. У системі різних форм навчально-виховної роботи особливе місце належить лекції, де викладач надає студенту основну інформацію, навчає розмірковувати, аналізувати, допомагає опанувати ключові знання, а також спрямовує самостійну роботу студента.

Зв'язок лекції і самостійної роботи студента розглядається в таких напрямках:

– лекція як головна початкова ланка, що визначає зміст і обсяг самостійної роботи студента;

– методичні прийоми читання лекцій, що активізують самостійну роботу студентів;

– самостійна робота, яка сприяє поглибленому засвоєнню теми на базі прослуханої лекції.

Перший етап самостійної роботи починається з процесу слухання і записування лекції. Правильно складений конспект лекції – найефективніший засіб стимулювання подальшої самостійної роботи студентів. Студент повинен чітко усвідомити, що конспект – це короткий тезовий запис головних положень навчального матеріалу. Складання і вивчення конспекту – перший етап самостійної роботи студента над вивченням теми чи розділу. Конспект допомагає в раціональній підготовці до практичних занять, заліку, у визначенні напрямку і обсягу подальшої роботи з літературними джерелами.

Під час підготовки до лекції студент повинен опрацювати матеріал попередньої лекції з використанням підручників та інших джерел літератури. На лекціях висвітлюють тільки основні теоретичні положення та найбільш актуальні проблеми, тому більшість питань виноситься на самостійне опрацювання.

Підготовка до практичних занять. Підготовка до практичних занять розпочинається з опрацювання лекційного матеріалу. Студент повинен

самостійно ознайомитися з відповідним розділом робочої програми, підготувати відповіді на контрольні запитання, які подані в програмі у певній послідовності згідно з логікою засвоєння навчального матеріалу.

Практичні заняття збагачують і закріплюють теоретичні знання студентів, розвиваючи їх творчу активність, допомагають у набутті практичних навичок роботи за предметом навчальної дисципліни.

У процесі підготовки до практичних занять самостійна робота студентів є обов'язковою частиною навчальної роботи, без якої успішне і якісне засвоєння навчального матеріалу неможливе. Це свідчить про необхідність керування самостійною роботою студентів з боку викладача завдяки проведенню цілеспрямованих організаційних і контрольних заходів.

Відповідно до навчального плану з кожної теми курсу проводяться практичні заняття. Щороку викладачі уточнюють тематичний план проведення семінарських і практичних занять і ознайомлюють з ним студентів на першому занятті.

Викладач у вступній лекції рекомендує студентам основну і додаткову літературу, а також методичні рекомендації до самостійної роботи та до організації практичних занять з дисципліни. У методичних вказівках з кожної теми наведено перелік питань для теоретичної підготовки до заняття.

У разі, коли студент не може самостійно розібратися в якомусь питанні, він може отримати консультацію у викладача (згідно з графіком проведення консультацій викладачами кафедри менеджменту і публічного адміністрування). Добре організовані консультації дозволяють спрямувати самостійну роботу в потрібному напрямі, зробити раціональною і підвищити її ефективність.

2.3 Питання для самостійного опрацювання

Тема 1 Ключові поняття науки та наукових досліджень в менеджменті

1. Суть наукового пізнання і знання.
2. Етапи становлення і розвитку науки.

3. Структурні елементи науки, їх характеристика.

4. Наукознавство як система знань.

Література: [6, 13, 14, 18, 19].

Тема 2 Організація науково-дослідної роботи в Україні

1. Структура організацій, які формують науку України.

2. Особливості роботи наукового колективу.

3. Основні риси працівника науки.

4. Робоче місце і робочий день науковця.

5. Етичні норми і цінність науки.

Література: [6, 13, 14, 17, 18, 19].

Тема 3 Науково-дослідна робота студентів

1. Умови успішного виконання студентської науково-дослідної діяльності.

2. «Положення про наукову роботу студентів» Міністерства освіти і науки України.

3. Методика постановки й проведення науково-дослідної роботи студентів у навчальному процесі.

Література: [8, 11, 14, 17, 18, 19].

Тема 4 Метод і методика економічних досліджень і аналізу.

1. Поняття методології та методики наукових досліджень.

2. Методологія теоретичних досліджень.

3. Основи методології досліджень емпіричного рівня.

4. Пізнавальні прийоми й форми наукових досліджень.

5. Поняття наукового методу та його основні риси.

6. Система методів дослідження.

Література: [12, 13, 14, 18, 19].

Тема 5 Механізм проведення наукових досліджень

1. Вибір напрямку наукового дослідження.
2. Основні етапи проведення наукових досліджень.
3. Поняття, види й етапи соціально-економічного дослідження.
4. Функції і структура програми соціально-економічного дослідження.
5. Методологічний розділ програми.
6. Методичний розділ програми.

Література: [12, 13, 14, 15, 18, 19].

Тема 6 Аналіз теоретико-експериментальних досліджень і формулювання висновків.

1. Загальна характеристика методологічного апарату наукових досліджень.
2. Оцінка і аналіз методологічного інструментарію в соціально-економічних дослідженнях.
3. Методи проведення аналітичної роботи особливості їх використання.
4. Основні елементи методики комплексного економічного аналізу їх характеристика.
5. Завдання, які вирішують в результаті спеціальних спостережень.

Література: [6, 13, 14, 17, 18, 19].

Тема 7 Інформаційне забезпечення наукової роботи

1. Суть і види науково-технічної інформації.
2. Видова структура наукових документів.
3. Методи пошуку й збирання наукової інформації.
4. Аналіз та інтерпретація інформації.
5. Організація роботи з науковою літературою.

Література: [6, 11, 14, 15, 18, 19].

Тема 8 Економіко-статистичні методи і прийоми в економічних дослідженнях та економічному аналізі.

1. Методологічні основи економіко-статистичного аналізу та моделювання.

2. Основи моделювання взаємозв'язків.

3. Комп'ютерні технології моделювання.

4. Оцінювання потенціалу і основних пропорцій ринку.

Література: [5, 7, 9, 10, 14, 16].

Тема 9 Методика підготовки й оформлення результатів наукового дослідження і впровадження їх у практику економічної діяльності.

1. Поняття, загальна характеристика і вимоги до курсових і дипломних робіт.

2. Основні етапи підготовки курсових та дипломних робіт.

3. Структура та технічне оформлення курсових та дипломних робіт.

4. Підготовка до захисту та захист курсової та дипломної роботи.

5. Магістерська робота: поняття та її підготовка.

6. Оформлення результатів наукової роботи.

7. Оформлення замовлення на практичні розробки.

8. Усна передача інформації про наукові результати.

Література: [8, 12, 14, 15, 17].

2.4 Контрольні запитання для самодіагностики

Тема 1 Ключові поняття науки та наукових досліджень в менеджменті.

1. Поняття і характеристика науки як системи знань.

2. Основні функції науки в сучасних умовах.

3. Наука як особливий вид людської діяльності.

4. Наукові знання, їх відмінності від звичайних знань.

5. Виникнення і становлення науки.

6. Класифікація наук, її призначення і способи побудови.
7. Фундаментальні науки, їх характеристика.
8. Класифікація об'єктів наукових досліджень.
9. Диверсифікація та інтеграція наук як наслідок їх розвитку.
10. Визначення об'єкта і предмета наукового дослідження.
11. Об'єкти наукових досліджень в економіці.
12. Виникнення економічної науки.
13. Роль економічних наук у розвитку суспільства.
14. Класифікація економічних наук.
15. Принципи систематизації економічних знань.
16. Структура економічних знань.
17. Загальні проблеми розвитку економічної науки на сучасному етапі.
- 18 . Класифікація наукових досліджень.
19. Основні напрямки наукових економічних досліджень на сучасному етапі.
20. Поняття наукового дослідження.
21. Характеристика наукового напрямку. Структурні одиниці наукового напрямку.

Література: [6, 13, 14, 18, 19].

Тема 2 Організація науково-дослідної роботи в Україні.

1. Організація науки в Україні.
2. Організаційна структура та роль НАНУ.
- 3.. Режим робочого часу науковця.
4. Вимоги ергономіки до організації наукових досліджень.
5. Характеристика основних елементів самоорганізації наукової праці.
6. Особливості функціонування інкубаторів, технопарків, технополісів.
7. Визначення предмета науково-дослідної роботи студентів економічних вузів.
8. Необхідність наукової організації дослідницької праці.

9. Організація робочого місця наукового працівника

10. Самоорганізація праці науковця.

Література: [6, 13, 14, 17, 18, 19].

Тема 3 Науково-дослідна робота студентів.

1. Характеристика змісту та порядку розробки індивідуального плану науково-дослідної роботи студента на весь період навчання.

2. Поняття науково-дослідної роботи студентів.

3. Керівництво науково-дослідною роботою студентів у вищому навчальному закладі, її організація і планування.

4. Організація роботи студентського наукового гуртка.

5. Класифікація форм організації науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі.

6. Характеристика науково-дослідної роботи студентів у навчальному процесі.

7. Види науково-дослідної роботи студентів, які здійснюються в позанавчальний час.

Література: [8, 11, 14, 17, 18, 19].

Тема 4 Метод і методика економічних досліджень і аналізу.

1. Назвіть основні групи методів наукових досліджень.

2. Як можна одержати первинну інформацію?

3. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання та їх зв'язок із загальними методами наукових досліджень.

4. Особливості й види емпіричних загальнонаукових методів.

5. Характеристика емпірико-теоретичних загальнонаукових методів.

6. Теоретичні загальнонаукові методи, їх види і призначення.

7. Основні групи спеціальних методів в економічних дослідженнях.

8. Спеціальні методи збору інформації в економічних дослідженнях.

9. Значення методів фотографування, види фотографій.

10. Застосування спеціальних методів для обробки зібраної інформації.
11. Які основні види спостережень використовують для одержання інформації?
12. Методи планових розрахунків і обґрунтувань в наукових економічних дослідженнях.
13. Яка роль показників в управлінні економікою, підприємством?
14. Які можуть бути виділені групи узагальнюючих показників?
15. Структура доказів. Використання прямих і непрямих доказів в наукових дослідженнях.
16. Спростування в науково-дослідній роботі.
17. Які висувають вимоги до показників економічного аналізу?
18. Розкрийте ваше розуміння поняття «економічний аналіз».
19. Чим визначається функціональна роль економічного аналізу?
20. Чим визначається суть економічного аналізу як функції керування?
21. Розкрийте зміст економічного аналізу.
22. Що впливає на структуру змісту економічного аналізу?
23. Сформулюйте й обґрунтуйте функції економічного аналізу.
24. Сформулюйте і поясніть основні принципи економічного аналізу.
25. Сформулюйте й розкрийте поняття предмета економічного аналізу.
26. Сформулюйте класифікацію економічних явищ і процесів, яку передбачає предмет економічного аналізу.
27. Розкрийте поняття об'єкта економічного аналізу.
28. Сформулюйте та розкрийте поняття методу та методики економічного аналізу.
29. Охарактеризуйте аналітичне забезпечення менеджменту.
30. Охарактеризуйте в цілому систему прийомів економічного аналізу.
31. На чому базується методика системного економічного аналізу?
32. Назвіть та охарактеризуйте основні прийоми аналізу.
33. Що покладено в основу класифікації методів обробки економічної інформації?

Література: основна [12, 13, 14]; додаткова [18, 19].

Тема 5 Механізм проведення наукових досліджень.

1. Поняття та особливості наукового дослідження.

2. Стадії науково-дослідного процесу та їх характеристика.

3. Етапи виконання науково-дослідної роботи.

4. Наукова проблема в економічних дослідженнях.

5. Зв'язок наукової проблеми і теми дослідження в економіці.

6. Визначення гіпотези, її якісна характеристика, види гіпотез.

7. Види літературних джерел економічної інформації, застосовуваних в наукових дослідженнях.

8. Складання власної картотеки студента у процесі роботи з літературними джерелами.

9. Значення процесу створення і перетворення нової інформації на дослідній і завершальній стадіях науково-дослідного процесу.

Література: основна [12, 13, 14]; додаткова [15, 18, 19].

Тема 6 Аналіз теоретико-експериментальних досліджень і формулювання висновків.

1. Назвіть основні групи методів наукових досліджень.

2. Як можна одержати первинну інформацію?

3. Емпіричний і теоретичний рівні пізнання та їх зв'язок із загальними методами наукових досліджень.

4. Особливості та види емпіричних загальнонаукових методів.

5. Характеристика емпірико-теоретичних загальнонаукових методів.

6. Теоретичні загальнонаукові методи, їх види і призначення.

7. Основні групи спеціальних методів в економічних дослідженнях.

8. Спеціальні методи збору інформації в економічних дослідженнях.

9. Значення методів фотографування, види фотографій.

10. Застосування спеціальних методів для обробки зібраної інформації.

11. Які основні види спостережень використовують для одержання інформації?

12. Методи планових розрахунків обґрунтувань в наукових економічних дослідженнях.

13. Яка роль показників в управлінні економікою, підприємством?

14. Які можуть бути виділені групи узагальнюючих показників?

15. Структура доказів. Використання прямих і непрямих доказів у наукових дослідженнях.

Література: [6, 13, 14, 17, 18, 19].

Тема 7 Інформаційне забезпечення наукової роботи.

1. Стадії обробки інформації, їх характеристика.

2. Класифікація інформації.

3. Роль інформації на етапах науково-дослідної роботи.

4. Функції інформації.

5. Сутність обробки інформації на ЕОМ. Етапи обробки інформації.

6. Сутність економічного аналізу в науково-дослідному процесі.

7. Поняття об'єкта обстеження, його характеристика.

8. Вибірковий метод обстеження та його характеристика.

9. Суть кількісної і якісної репрезентативності об'єктів обстеження.

10. Раціональна організація аналітичної роботи та її характеристика.

11. Показник та його основні ознаки.

12. Основні види показників, їх характеристика.

13. Організаційні етапи здійснення економічного аналізу.

14. Принципи збирання матеріалів наукового дослідження.

15. Резерви в економічному аналізі, їх характеристика.

16. Форми документального оформлення зібраної інформації.

Література: [6, 11, 14, 15, 18, 19].

Тема 8 Економіко-статистичні методи й прийоми в економічних дослідженнях та економічному аналізі.

1. Охарактеризуйте прийоми порівняння, абстрагування.
2. Охарактеризуйте групу прийомів елімінування.
3. Охарактеризуйте групу прийомів балансової ув'язки.
4. Охарактеризуйте групу прийомів групування.
5. Охарактеризуйте групу графічних прийомів у економічному аналізі.
6. Дайте аналітичну характеристику прийому ланцюгових підстановок та визначте межі його застосування.
7. Дайте аналітичну характеристику прийому різниці абсолютних та відносних величин.
8. Дайте характеристику застосування індексного методу.
9. Дайте характеристику застосування прийому середніх та відносних величин, динамічного ряду.
10. У чому полягає значення методу групування в аналізі даних?
11. Яка роль і значення класифікації? Наведіть приклади найважливіших класифікацій.
12. Яке групування називають комбінаційним? Наведіть приклад.
13. У чому полягає відмінність комбінаційного й багатовимірною групування?
14. Які основні проблеми належить вирішувати при групуванні даних?
15. Як виконують групування, якщо групувальна ознака є дискретною?
16. В яких випадках треба визначати інтервали групування за кількісною ознакою?
17. Які основні функції таблиць?
18. Які можуть бути виділені види таблиць?
19. Назвіть види відносних показників і охарактеризуйте їх значення.
20. Як пов'язані між собою відносні величини виконання плану, планового завдання та динаміки?
21. Для чого розраховують відносні величини координації?

22. Яке значення відносних величин інтенсивності? Наведіть приклади їх використання .

23. Що характеризує різниця чисельника і знаменника агрегатних індексів фізичного обсягу продукції та цін?

24. Які показники використовують для характеристики змін рівнів рядів динаміки?

25. Який вид середніх величин використовують для розрахунку середнього рівня моментного ряду динаміки?

26. Назвіть види індексів якісних показників.

27. Як розрахувати середній темп росту й приросту рівнів ряду динаміки?

28. Яка роль індексного методу аналізу в економічних дослідженнях?

29. Чим пояснюється різниця у величині індексу цін змінного та фіксованого складу?

30. Що характеризує індекс впливу структурних зрушень? Напишіть формулу для його розрахунку.

31. Сформулюйте основні принципи оцінки абсолютного й відносного розміру впливу факторів на зміну результативного показника з використанням багатофакторних індексних моделей.

32. Яке значення має побудова факторних індексних моделей?

33. Які форми індексів використовують при територіальних співставленнях?

34. Як виміряти рівень інфляції?

Література: [5, 7, 9, 10, 14, 16].

Тема 9 Методика підготовки й оформлення результатів наукового дослідження та впровадження їх у практику економічної діяльності.

1. Систематизація результатів наукового дослідження.

2. Структура звіту з науково-дослідної роботи.

3. Впровадження результатів науково-дослідної роботи в економіку.

4. Вимоги до подання формул, таблиць, ілюстрацій.

5. Нумерація цифрового та ілюстративного матеріалу.

6. Послідовність розміщення літературних джерел у переліку використаної літератури.

7. Елементи бібліографічного опису літератури, використаної у процесі науково-дослідної роботи.

8. Оформлення посилань на використані літературні та інформаційні джерела в звіті про науково-дослідну роботу.

9. Оформлення акту здавання-приймання науково-дослідної роботи.

10. Ефект і ефективність у наукових дослідженнях.

11. Види ефективності наукових досліджень.

Література: [8, 12, 14, 15, 17].

3 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРОМІЖНОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Суть, функції, структура і значення науки, її класифікація.
2. Основні напрямки наукових економічних досліджень в сучасних умовах.
3. Характеристика та особливості науково-дослідної роботи.
4. Класифікація наукових досліджень.
5. Організація науки і наукових досліджень в Україні.
6. Склад та підготовка наукових кадрів.
7. Принципи організації наукової праці.
8. Вимоги ергономіки щодо організації наукової праці.
9. Поняття, мета та завдання науково-дослідної роботи студентів у підготовці спеціалістів.
10. Види і форми науково-дослідної роботи студентів.
11. Керівництво, планування та облік науково-дослідної роботи студентів.
12. Поняття та класифікація інформаційного забезпечення наукових досліджень.
13. Роль і функції інформації.
14. Економічна інформація, її класифікація та призначення у науково-дослідному процесі.
15. Вибір об'єкта обстеження та визначення системи показників.
16. Організація збирання і документальне оформлення інформації.
17. Порядок обробки інформації в економічних дослідженнях.
18. Проведення аналітичної роботи в науково-дослідному процесі.
19. Загальні методи наукових досліджень.
20. Спеціальні методи наукових досліджень в економіці.
21. Докази у методології наукових досліджень.
22. Процес наукового дослідження в економіці та його характеристика.
23. Наукова проблема й обґрунтування теми дослідження.
24. Критерії вибору теми наукового дослідження.

25. Організація обміну науковою інформацією в процесі дослідження.
26. Завершальна стадія науково-дослідного процесу.
27. Систематизація результатів наукового дослідження.
28. Форми подання наглядного матеріалу.
29. Бібліографічний опис джерел, використаних у науковому дослідженні.
30. Впровадження та ефективність результатів наукових досліджень.
31. Методи порівняння, їх використання в аналізі.
32. Методи зведення, їх використання в аналізі.
33. Методи порівняння групування, їх використання в аналізі.
34. Графічний і табличний методи у дослідженнях аналітичних показників.
35. Метод абсолютних величин: види й призначення в аналітичних дослідженнях.
36. Метод відносних величин: види й призначення в аналітичних дослідженнях.
37. Метод абсолютних середніх величин: види та призначення в аналітичних дослідженнях.
38. Аналіз рядів динаміки.
39. Індексний метод.
40. Методи елімінування.
41. Економіко-математичні методи, їх класифікація і характеристика.
42. Застосування економіко-математичних методів при вирішенні конкретних аналітичних завдань.
43. Сутність і види прогнозів. Якісні й кількісні методи прогнозування.
44. Методологічні основи економіко-статистичного та економіко-математичного моделювання.
45. Методи пошуку і збору наукової інформації.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / В. І. Абрамов, В. Х. Арутюнов. – Київ : КНЕУ, 2005. – 178 с.
2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 169 с.
3. Артюх С. Основи наукових досліджень : [підручник] / С. Артюх ; Українська інженерно-педагогічна академія. – Харків : УПА, 2006. – 277 с.
4. Грабченко А. І. Методи наукових досліджень : навч. посіб. / А. І. Грабченко. – Харків: НТУ «ХП», 2009. – 142 с.
5. Демківський А. В. Основи методології наукових досліджень : навч. посіб. / А. В. Демківський. – Київ : Акад. муніцип. упр., 2012. – 276 с.
6. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова». Індекс УДК. Визначення індексів УДК, авторського знаку для документів [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : http://www.ukrbook.net/UDC_poslugu.html, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.
7. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. – [Чинний від 2007–07–01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – 47 с. – (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
8. Електронна бібліотека України [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <http://www.elibukr.org/uk/resursi/resursi-vidkritogo-dostupu.html>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.
9. Електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПІ ім. Ігоря Сікорського [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <http://ela.kpi.ua/>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.

10. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / А. М. Єріна, В. Б. Захожай, Д. Л. Єрін. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
11. Зацерковний В. І. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 236 с.
12. Каламбет С. В. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / С. В. Каламбет, С. І. Іванов, Ю. В. Півняк. – Дніпропетровськ : Вид-во Маковецький, 2015. – 191 с.
13. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. В. Ковальчук, Л. М. Моїсєєв. – 3-є вид., переробл. і допов. – Київ : Професіонал, 2005. – 240 с.
14. Конверський А. Є. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
15. Кравчук Н. Я. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / Н. Я. Кравчук. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 240 с.
16. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Крушельницька. – Київ : Кондор, 2003. – 192 с.
17. Мазур О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Мазур, О. В. Подвойська, С. В. Радецька. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 119 с.
18. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / О. П. Кириленко, В. В. Письменний, Н. М. Ткачук та ін.; за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2012. – 196 с.
19. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с.
20. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Наукові ресурси [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу :

<http://nbuv.gov.ua/node/1539>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.

21. Онлайн-сервіси перевірки тексту на унікальність [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://internera.com/uk/blog/top-4-servisiv-dlja-perevirki-unikalnosti-tekstu>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.

22. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. С. Марцин, Н. Г. Міценко, О. А. Даниленко та ін. – Львів : Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.

23. Основи наукових досліджень у прикладних задачах : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Л. О. Кривопляс-Володіна [та ін.] ; Нац. ун-т харч. технологій. – Київ : Сталь, 2016. – 272 с.

24. Оспіщев В.І. Технологія наукових досліджень в економіці : навч. посіб. / В. І. Оспіщев. – Київ : Знання, 2013. – 255 с.

25. Палеха Ю.І. Основи науково-дослідної роботи : навч. посіб. / Ю. І. Палеха. – Київ : Вид-во «Ліра-К», 2013. – 336 с.

26. Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень : підручник / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак. – Київ : Знання, 2007. – 270 с.

27. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022. № 2811-IX [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.

28. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015. № 848-VIII [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.

29. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Романчиков. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 254 с.

30. Соловійов С. М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / С. М. Соловійов. – Київ : ЦУЛ, 2007. – 176 с.

31. Adapting a Dissertation or Thesis Into a Journal Article [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/research-publication/dissertation-thesis>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.

32. Shona McCombes. How to write a research methodology [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <https://www.scribbr.com/dissertation/methodology/>, вільний (дата звернення 26.12.2022). – Назва з екрана.

33. Sword H. Air light time space. How successful academics write / H. Sword. – Cambridge, MA : Harvard University Press, 2017. – 250 p.

34. . Research methods: the basics / Nicholas Walliman. – 2nd edition. – Abingdon. Oxon ; New York, NY : Routledge, 2018. – 330 p.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абсолютні величини – іменовані числа з певною розмірністю й одиницями виміру, які відображають розміри (рівні, обсяги) соціально-економічних явищ та процесів, наприклад обсяг промислової і сільськогосподарської продукції, розмір потреби в сировині і матеріалах, робочій силі тощо.

Абстрагування – відхилення несуттєвих думок, властивостей, зв'язків і відносин реальних об'єктів і, одночасно, виділення однієї з декількох сторін.

Актуальність – значущість, важливість досліджуваної проблеми в суспільному житті й обґрунтування причин, за якими обрана дана тема досліджень.

Аргументи – твердження, за допомогою яких спростовується теза, доводиться її хибність.

Безпосереднє спостереження – метод збору необхідної інформації шляхом обстеження досліджуваних явищ чи процесів.

Бібліографічна інформація – перелік використаних автором літературних джерел з вказанням автора, назви його праці, місця видання, видавництва і року видання.

Випадкова вибірка – найпростіший вид вибірки, який складає основу більш складніших методів обстеження.

Відносні величини – показники, які відображають кількісні співвідношення двох величин.

Гіпотеза – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок.

Групування – метод розчленування зібраної інформації на однорідні групи за суттєвими ознаками.

Групування інформації – ділення маси сукупності об'єктів, що вивчається, на кількісно однорідні групи за відповідними ознаками.

Дедукція – метод, у якому висновок про деякий елемент множини робиться на основі знання про загальні властивості всієї множини.

Державна науково-технічна політика – система цілей, напрямків, способів і форм впливу держави на отримання нових наукових результатів, створення й освоєння нової техніки й технологій.

Дистанційна форма здобуття освіти – індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Дуальна форма здобуття освіти – спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

Експеримент – вивчення об'єкту, що спирається на активний цілеспрямований вплив на об'єкт штучно створених дослідником умов.

Експериментальні розробки – діяльність, що базується на знаннях, набутих у результаті проведення наукових досліджень або на основі практичного досвіду, і спрямована на збереження життя й здоров'я людини, створення нових матеріалів, продуктів, процесів, пристроїв, послуг, систем або методів і їхнє подальше вдосконалювання.

Екстернатна форма здобуття освіти – спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

Елімінування – абстрагування від впливу певної групи факторів і одночасне виділення розрахунків іншої групи факторів.

Ефект досліджень – сукупність добутих наукових, економічних і соціальних результатів.

Заочна форма здобуття освіти – спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

Закон – внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток. Закон, винайдений через здогадку, необхідно потім логічно довести, лише в такому разі він визнається наукою.

Ідеалізація – вид абстрагуючої діяльності, пов'язаний з утворенням і вивченням ідеальних об'єктів, що наділяються нереальними, неіснуючими властивостями.

Ізолювання – виділення властивостей і відношень, пов'язаних з предметами, та позначення їх певними «іменами», що надає абстракціям статусу самостійних предметів (наприклад, надійність, універсальність).

Індексний метод – ґрунтується на відносних показниках, які виражають відношення рівня цього явища до рівня його базового значення.

Індукція – висновок, який ґрунтується на положенні «від часткового до загального, від окремих фактів до узагальнень», коли на основі знань про частину предметів класу робиться висновок про клас в цілому.

Індустріальні (промислові) парки – визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації, облаштована відповідною інфраструктурою територію, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації і телекомунікацій на умовах, визначених законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку.

Інтуїція – метод, що є вираженням безпосередності у процесі пізнання (на відміну від опосередкованого, дискурсивного характеру пізнання), вирішення проблеми на основі ірраціонального здогаду.

Інформація – сукупність відомостей (повідомлень, даних), яка визначає міру наших знань про ті чи інші явища, події та їх взаємозв'язки.

Конструктивізація – відхилення від невизначеності меж реальних об'єктів (безперервний рух зупиняється та ін.).

Концептуальність – це визначення змісту, суті, смислу того, про що йде мова.

Мережева форма здобуття освіти – спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

Методологія наукового пізнання – вчення про принципи, форми і способи науково-дослідницької діяльності.

Метод дослідження – спосіб застосування старого знання для здобуття нового знання.

Моделювання – процес вивчення об'єкту через пристрої (елементи моделі), що моделюють його поведінку, з перенесенням знань з моделі на оригінал.

Наукова (науково-дослідна) діяльність – діяльність, спрямована на одержання й застосування нових знань.

Наукова ідея – інтуїтивне пояснення явища (процесу) без проміжної аргументації, без усвідомлення всієї сукупності зв'язків, на основі яких робиться висновок.

Наукова концепція – система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю.

Наукова новизна – нове вирішення наукового завдання, що має істотне значення для відповідної галузі знань, або нові науково обґрунтовані розробки, що забезпечують вирішення важливих прикладних завдань економіки або обороноздатності.

Наукова проблема – сукупність складних теоретичних або практичних завдань; сукупність тем науково-дослідної роботи.

Науковий факт – подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження.

Науково-дослідний процес – сукупність організаційних, методичних і технічних прийомів, що здійснюються за допомогою певних процедур.

Науково-технічна діяльність – діяльність, спрямована на отримання, застосування нових знань для вирішення технологічних, інженерних,

економічних, соціальних, гуманітарних та інших проблем, забезпечення функціонування науки, техніки й виробництва як єдиної системи.

Науково-технічна ефективність – приріст нових наукових знань, призначених для подальшого розвитку науки і техніки.

Об'єкт дослідження – сторона реальності, на вивчення якої спрямована дана наука.

Освіта наукового спрямування – вид спеціалізованої освіти, що базується на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямований на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей, необхідних для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності.

Ототожнення – утворення поняття через об'єднання предметів, пов'язаних відношеннями типу рівності в особливий клас (залишаючи осторонь деякі індивідуальні якості предметів).

Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти – спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

Парадокси – міркування, у якому однаковою мірою доводяться істинність будь-якого твердження та його відхилення.

Поняття – це думка, подана в узагальненій формі. Воно відображає суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, а також взаємозв'язки. Якщо поняття увійшло до наукового обігу, його позначають одним словом або використовують сукупність слів – термінів.

Предмет дослідження – нове наукове знання про об'єкт дослідження, що отримує автор у результаті наукових пошуків.

Принцип – правило, що виникло в результаті об'єктивно осмисленого досвіду.

Систематизація – специфічний метод дослідження, пізнавальний процес упорядкування деякої множини розрізнених об'єктів і знання про них.

Судження – думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь. Судження про предмет чи явище можна отримати або

через безпосереднє спостереження будь-якого факту, або опосередковано – за допомогою умовиводу.

Спостереження – систематичне і цілеспрямоване сприйняття об'єкту, при якому дослідник не втручається в поведінку об'єкта, а лише фіксує його властивості.

Судження – думка, в якій за допомогою зв'язку понять стверджується або заперечується що-небудь.

Теза – положення, яке треба спростувати.

Теорія – вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища.

Технопарк – компактно-розташований комплекс, який може включати в себе наукові установи, вищі навчальні заклади і підприємства промисловості.

Технополіс – має форму невеликого містечка (населеного пункту), в якому розташовані наукові і науково-виробничі комплекси.

Умовивід – розумова операція, за допомогою якої з певної кількості заданих суджень виводиться інше судження, яке певним чином пов'язане з вихідним.

Формалізація – метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом зображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад мовою математики.

Цілі науки – одержання знань про навколишній світ, пророкування процесів і явищ дійсності на основі законів, що відкриваються нею.

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм
навчання зі спеціальності 073 – Менеджмент)*

Укладачі: **КАЛАШНІКОВА** Христина Ігорівна,
БРАТАШ Мирослава Анатоліївна,
ОСТРОГЛЯД Оксана Григорівна

Відповідальний за випуск *М. А. Браташ*
За авторською редакцією
Комп'ютерне верстання *М. А. Браташ*

План 2022, поз. 340М

Підп. до друку 30.01.2023. Формат 60 × 84/16.
Електронне видання. Ум. друк. арк. 2,4

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.